

Opgaven

Concept E3

Ruilen over de tijd (deel 3)

Naam:

Paraaf docent
d.d.

Instructie:

In overleg met de docent wordt onderstaande planning gemaakt. In principe mag je niet achterlopen op deze planning. Als dit toch gebeurt moet je met je docent overleggen hoe de achterstand zo snel mogelijk in te lopen.

- Opgaven maak je altijd in dit boekje (links van de opgave).
- Bij het beantwoorden van vragen begin je met het herhalen van de vraag. Bij de toetsen wordt hierop ook gelet.

Planning Concept E3 Ruilen over de tijd:

WEEK:	LESWEEK:	LES:	TAAK / SCHOOLWERK:
	1	1	<i>Planning en instructie Concept E3</i>
		2	Opgave E3-1 t/m E3-4
		3	Opgave E3-5 t/m E3-8
	2	1	<i>Instructie Concept E3</i>
		2	Opgave E3-9 t/m E3-12
		3	Opgave E3-13 t/m E3-14
	3	1	Instructie Concept E3
		2	Opgave E3-15 t/m E3-18
		3	Opgave E3-19 t/m E3-22
	4	1	Instructie Concept E3
		2	Opgave E3-23 t/m E3-25
		3	Opgave E3-26 t/m E3-28 + Deadline

De lessen:

Economie is een vak waarbij het maken van veel opgaven belangrijk is. Na de instructie moet de lesstof worden geoefend. In principe kun je - mits je tijdens de lessen aandachtig doorwerkt - bijna alle opgaven in de les maken en controleren (onder begeleiding van de docent). Er zullen echter momenten zijn waarop je zelfstandig opgaven moet (af)maken en nakijken. Tijdens het maken van de opdrachten economie kun je gebruik maken van de uitwerkingen die bij de opgaven horen. Deze zijn te vinden op het internet:

<http://www.economie.dse.nl>

Controle:

Nadat je de opgaven hebt gemaakt moet je aan de hand van de uitwerkingen je antwoorden controleren en corrigeren met een andere kleur pen. Zo zie je bij het leren wat moeilijk was. Bij elke module wordt de voortgang door de docent gecontroleerd en geregistreerd. Je dient er zelf ook op toe te zien dat elke afgeronde module door de docent wordt afgetekend. Dit is het (verplicht) handelingsdeel van het PTA.

Bron: Eindtermen en opgaven SLO.

Verdieping:

Deze stof wordt herhaald en verdiept in Herhalingsmodule D.

Opgave E3-1

Jij wordt gevraagd de balans en de resultatenrekening te maken van “De Winkel”. Een bedrijf van een goede bekende van je. Je krijgt de volgende gegevens:

Het bedrijf heeft 2 bedrijfsauto's met een aanschafprijs van 35.000 euro per stuk. Van de belastingdienst mag 5.000 euro per jaar per auto worden afgeschreven. De auto's zijn 3 jaar geleden aangeschaft. De waarde van het bedrijfspand is 800.000 euro. De winkelvoorraad is 20.000 euro waard. De waarde van de inventaris is 100.000 euro. Nog geld tegoed van klanten: 2.000 euro van ‘Hensels’ en 6.000 euro van ‘Coppels’. Het geld in kas bedraagt 1.000 euro. Er staat nog een bedrag van 33.000 euro op de bank. Op het pand zit een hypotheek van 600.000 euro. De kosten van de rente hierop bedragen 30.000 euro per jaar. Energiekosten zijn in totaal 4.000 euro per jaar. Het bedrijf heeft 2 man personeel in dienst. De personeelslasten zijn 50.000 euro per jaar per persoon. Het bedrijf verkoopt jaarlijks 100.000 eindproducten tegen een verkoopprijs van 3 euro per stuk. De inkoop van de grondstoffen is 100.000 kg. tegen een inkoopprijs van 1 euro per kg. De vaste leverancier ‘BoVo’ krijgt nog een bedrag van 2.000 euro.

a) Maak hieronder de balans en resultatenrekening op basis van de verstrekte gegevens.

Activa	“De Winkel”	Balans	Passiva
<i>Vaste activa</i>			
		Eigen vermogen	
<i>Vlottende activa</i>		Vreemd vermogen (lang)	
		Vreemd vermogen (kort)	
<i>Liquide middelen</i>			
	+ _____		+ _____

Kosten	“De Winkel”	Resultatenrekening	Opbrengsten
<i>Kosten</i>			
		Omzet	
<i>Afschrijvingen</i>			
<i>Resultaat</i>			
	+ _____		+ _____

Opgave E3-2

Jij wordt weer gevraagd de balans en de resultatenrekening te maken van een ander bedrijf. Je krijgt nu de volgende gegevens:

Het bedrijf “Concurrent” heeft 5 bedrijfsauto's met een aanschafprijs van 60.000 euro per stuk. Van de belastingdienst mag 10.000 euro per jaar per auto worden afgeschreven. De auto's zijn 4 jaar geleden aangeschaft. De waarde van het bedrijfspand is 500.000 euro. De winkelvoorraad is 30.000 euro waard. De waarde van de inventaris is 100.000 euro. Nog geld tegoed van klanten: 4.000 euro van Klant A en 11.000 euro van Klant B. Het geld in kas bedraagt 2.000 euro. Er staat nog een bedrag van 40.000 euro op de bank. Op het pand zit een hypotheek van 300.000 euro. De kosten van de rente hierop bedragen 15.000 euro per jaar. Energiekosten zijn in totaal 3.000 euro per jaar. Het bedrijf heeft 12 man personeel in dienst. De personeelslasten zijn 45.000 euro per jaar per persoon. Het bedrijf verkoopt jaarlijks 200.000 eindproducten tegen een verkoopprijs van 8 euro per stuk. De inkoop van de grondstoffen is 50.000 kg. tegen een inkoopprijs van 4 euro per kg. Een leverancier krijgt nog een bedrag van 30.000 euro.

a) *Maak hieronder de balans en resultatenrekening op basis van de verstrekte gegevens.*

Activa	“Concurrent” Balans		Passiva
	+ _____		+ _____

Kosten	“Concurrent” Resultatenrekening		Opbrengsten
	+ _____		+ _____

Opgave E3-3

Gegeven is de onderstaande balans van het bedrijf "Fried Air". Alle bedragen luiden in dollars.

activa	31 december 2010		passiva
Pand	300.000	Eigen vermogen	130.000
Inventaris	100.000	Hypotheek	300.000
Vorraden	30.000	Crediteuren	40.000
Bank	38.000		
Kas	2.000		
	+ _____		+ _____
	470.000		470.000

Op basis van deze balans kunnen we de kengetallen liquiditeit en solvabiliteit bepalen.

- a) Bepaal de liquiditeit van dit bedrijf op basis van de gegeven balans.
- b) Welke conclusie kun je trekken m.b.t de liquiditeit? Motiveer je antwoord.
- c) Bepaal de solvabiliteit van dit bedrijf op basis van de gegeven balans.
- d) Welke conclusie kun je trekken m.b.t de solvabiliteit? Motiveer je antwoord.

Stel dat er van de uitstaande rekeningen bij de leveranciers (\$ 40.000) een bedrag van \$ 20.000 op 1-3-2011 per bank wordt betaald.

- e) Welk gevolg heeft dit voor de liquiditeit? Motiveer je antwoord
- f) Welk gevolg heeft dit voor de solvabiliteit? Motiveer je antwoord.

Blader terug naar de opgave over het bedrijf 'De Winkel' en beantwoord onderstaande vragen voor het bedrijf 'De Winkel'.

- g) Bepaal de liquiditeit van dit bedrijf op basis van de gegeven balans.
- h) Welke conclusie kun je trekken m.b.t de liquiditeit? Motiveer je antwoord.
- i) Bepaal de solvabiliteit van dit bedrijf op basis van de gegeven balans.
- j) Welke conclusie kun je trekken m.b.t de solvabiliteit? Motiveer je antwoord.

Blader terug naar de opgave over het bedrijf 'Concurrent' en beantwoord onderstaande vragen voor het bedrijf 'Concurrent'.

- k) Bepaal de liquiditeit van dit bedrijf op basis van de gegeven balans.
- l) Welke conclusie kun je trekken m.b.t de liquiditeit? Motiveer je antwoord.
- m) Bepaal de solvabiliteit van dit bedrijf op basis van de gegeven balans.
- n) Welke conclusie kun je trekken m.b.t de solvabiliteit? Motiveer je antwoord.

Opgave E3-4

In een bedrijf gelden de volgende gegevens over de omzet van een bepaald product.

Jaar	Omzet
2002	€ 200.000
2003 *	€ 250.000
2004	€ 275.000
2005	€ 350.000
2006	€ 400.000
2007	€ 450.000

* basisjaar

- a) Bereken de indexcijfers van de omzet voor de jaren 2002 t/m 2007 met 2003 als basisjaar.
- b) Bereken (op één decimaal) met hoeveel procent de omzet in 2007 is gestegen ten opzichte van 2006.

De prijs van dit product heeft zich in deze jaren als volgt ontwikkeld.

Jaar	Prijs
2002	€ 3,80
2003 *	€ 4,-
2004	€ 4,20
2005	€ 4,60
2006	€ 4,80
2007	€ 5,-

* basisjaar

- c) Bereken de prijsindexcijfers voor de jaren 2002 t/m 2007 met 2003 als basisjaar.
- d) Bereken de verkochte aantallen producten in elk van de jaren 2002 t/m 2007. Rond af op helen.
- e) Bereken de hoeveelheidindexcijfers voor de jaren 2002 t/m 2007 met 2003 als basisjaar.

Voor het jaar 2010 is berekend dat het prijsindexcijfer 150 is en het hoeveelheidindexcijfer 200.

- f) Bereken de prijs van het product in 2010.
- g) Bereken de verkochte hoeveelheid in 2010.
- h) Bereken het indexcijfer van de omzet voor 2010 met 2003 als basisjaar.

Opgave E3-5

Net als gezinnen kunnen bedrijven sparen. Zij kunnen bijvoorbeeld winsten aan hun reserves toevoegen en het bedrag “in kas” houden. Maar vaker vragen bedrijven geld. Ondernemingen die op de beurs genoteerd staan, kunnen geld vragen door aandelen uit te geven. De aandeelhouders worden daardoor mede-eigenaar van de onderneming.

Kleinere ondernemingen zijn meestal aangewezen op leningen van de bank. Door te investeren halen bedrijven de aanschaf van kapitaalgoederen als gebouwen en machines naar voren in de verwachting in de toekomst winst te kunnen maken. Ook hier is sprake van “ruilen over de tijd”, waarbij banken bijvoorbeeld gebruik maken van besparingen van de gezinnen om deze aankopen te financieren.

Op de financiering van bedrijven en de rol hierbij van banken wordt in het volgende artikel verder ingegaan.

RAF gaat dicht na ruzie met de bank

22 maart 2010

AMSTERDAM

De vermaarde elektronikaketen Raf heeft zijn winkels in de Rijnstraat gesloten. Dat meldt Het Parool. Volgens directeur Ton Smeets heeft de Rabobank de geldkraan dichtgedraaid en de rekeningen geblokkeerd.

Volgens eigenaar Amnon Rafalowicz werd er met de bank al gesproken over het wegwerken van de schulden, maar heeft in de loop van de gesprekken de bank de eisen aangescherpt. "Doordat ze ook de rekening hebben geblokkeerd, konden wij niet meer verkopen of onze leveranciers betalen. We hadden geen andere keus dan de winkels te sluiten", aldus Rafalowicz.

RAF had een slecht jaar achter de rug, en besloot daarom de winkels in Utrecht en Kampen te verkopen. "Daardoor konden we onze logistiek en het aantal medewerkers terugdringen", aldus Rafalowicz in Het Parool. Hij hoopt deze week duidelijkheid te kunnen geven over een oplossing, waarna de winkels volgende week weer open kunnen. "Dit moet niet te lang duren. We zijn per slot van rekening niet failliet."

- a) Ga na wat wordt verstaan onder een rekening-courant krediet.
- b) Onderzoek welke voorwaarden een bank in het algemeen stelt aan een bedrijf voordat ze een rekening-courant krediet verstrekt.

Opgave E3-6**AMT haalt 14,3 miljoen op met aandelenemissie**

6 oktober 2010

AMSTERDAM (AFN) - Biotechnologiebedrijf AMT heeft met een aandelenemissie een bedrag van 14,3 miljoen euro opgehaald. Dat heeft AMT woensdag nabeurs bekendgemaakt.

De opbrengst van de emissie wordt onder meer gebruikt voor de financiering van het registratieproces van Glybera, een gentherapie voor de behandeling van een bepaalde vorm van acute alveesklierontsteking. De aandelen werden geplaatst bij grote, institutionele beleggers.

Bron: <http://www.beursonline.nl/>

- a) *Beschrijf wat institutionele beleggers zijn en noem enkele voorbeelden.*
- b) *Noem argumenten waarom AMT voor een aandelenemissie kiest en niet voor een banklening.*

Opgave E3-7

“eBay blaast beursgang Skype af, onderhands verkocht”

1 september 2009

eBay (eigenaar van Skype) brengt Skype niet naar de beurs. Een groep van investeringsmaatschappijen is bereid de vraagprijs te betalen. In ruil daarvoor krijgen ze een populair VoIP-bedrijf dat nog wel een juridisch conflict heeft over technologie.

Skype zou namelijk grotendeels draaien op de technologie die eigendom was van een ander bedrijf van de twee oorspronkelijke oprichters van Skype, Niklas Zennström en Janus Friis. Naar informatie van de New York Times staat eBay op het punt de verkoop van Skype bekend te maken. Dat bevestigen twee bronnen aan de krant. Daarmee is de beoogde beursgang volgend jaar van de baan. Een groep investeringsmaatschappijen, onder wie het nieuwe Andreessen Horowitz, Index Ventures (ooit een vroege Skype-investeerder) en Silver Lake Partners, zou een bedrag van rond de 2 miljard dollar voor Skype willen betalen. In een eerder stadium probeerden de oorspronkelijke oprichters van Skype het bedrijf terug te kopen, maar hun 1,7 miljard dollar was niet genoeg.

a) *Beschrijf wat het betekent als eBay besluit Skype “naar de beurs te brengen”.*

De beurs is een onderdeel van de vermogensmarkt.

- b) *Wie zijn in geval van de beursgang van Skype de aanbieders op de vermogensmarkt? Motiveer je antwoord.*
- c) *Leg uit om welke reden eBay door het genoemde juridisch geschil kan afzien van de beursgang van Skype.*
- d) *Wat wordt bedoeld met ‘onderhandse verkoop’?*

Skype-kopers: 343,8 miljoen om dispuut te slechten

9 augustus 2010

Uit de aanvraag voor de beursgang van Skype blijkt dat de investeringsmaatschappijen, die het belbedrijf kochten, 343,8 miljoen dollar betaalden om een eerder conflict op te lossen. Het VoIP-bedrijf Skype gaat later dit jaar alsnog naar de beurs in New York. Uit de aanvraag voor de beursgang blijkt verder dat het bedrijf een nog onbekend deel van de aandelen

wil verkopen op Nasdaq om hiermee 100 miljoen dollar op te halen. eBay blies eerder de beursgang van Skype af en verkocht het belbedrijf aan een groep investeringsmaatschappijen waaronder Index Ventures, voor 1,9 miljard dollar. Deze kregen het VoIP-bedrijf inclusief fundamenteel juridisch dispuut over de technologie in de maag gesplitst. eBay heeft nog steeds 35 procent van de aandelen in bezit. In 2005 kocht het bedrijf Skype voor 2,6 miljard dollar.

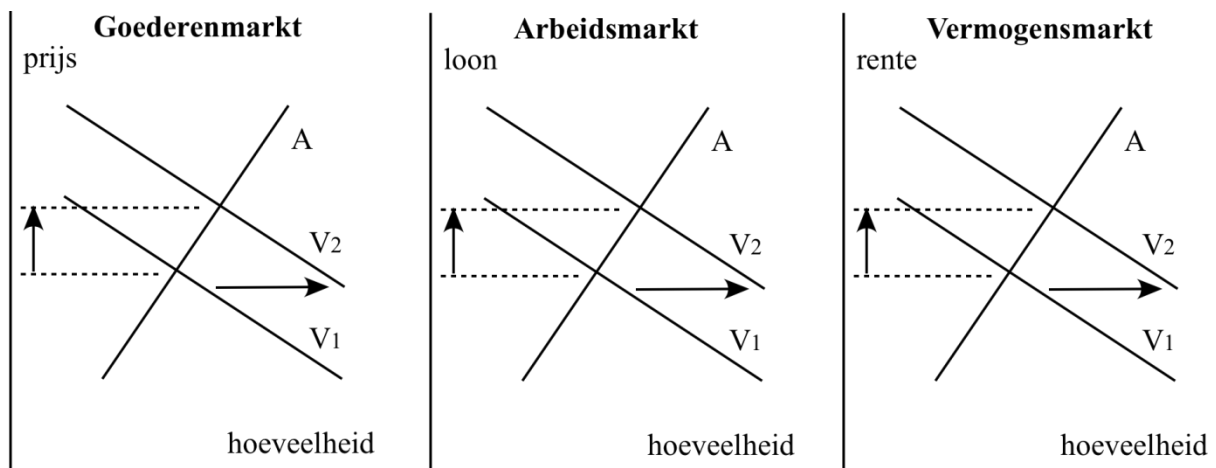
e) *Leg uit, aan de hand van dit artikel, waarom de investeerders de beursgang van Skype later dit jaar wel willen doorzetten, terwijl deze een jaar eerder werd afgeblazen.*

Opgave E3-8

Ook bij sparen of beleggen zijn er opofferingskosten. In onderstaande opgaven gaan we dat bekijken.

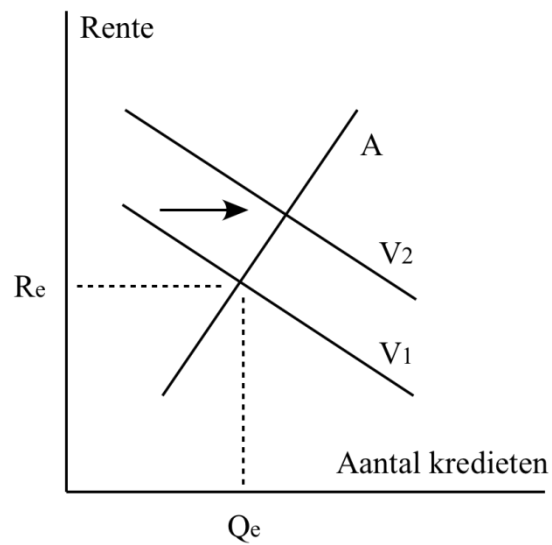
- a) Je zet iedere maand een bedrag van € 50 vast op een spaarrekening. Beschrijf in dit geval de opofferingskosten.
- b) Iemand met een zelfde maandinkomen geeft die laatste € 50 wel uit. Wat zijn in dat geval de opofferingskosten?

Spaargelden worden aangeboden en gevraagd op de vermogensmarkt. In theorie is er weinig verschil in de werking van verschillende markten. In onderstaande figuur 4 is het duidelijk dat een toename van de vraag naar goederen (van V_1 naar V_2) tot prijsstijging leidt, een toename van de vraag naar arbeid (van V_1 naar V_2) leidt tot een hoger loon en als op de vermogensmarkt de vraag naar geld toeneemt (van V_1 naar V_2), zal dat resulteren in een hogere rente.

Opgave E3-9

Bovenstaande figuur geeft de verschuiving van de vraaglijn V_1 naar V_2 aan dat de vraag naar vermogen is toegenomen.

- a) Geef in figuur 5 met R_2 aan welke rente de vragers bereid zijn te betalen voor de oorspronkelijke hoeveelheid vermogen (Q_1) ná de verschuiving van de vraaglijn.

Bij R_2 zijn vraag en aanbod niet gelijk.

- b) Leg uit dat vragers een lagere rente kunnen bedingen dan R_2 .

Opgave E3-10

In onderstaande artikelen is een aantal (kranten)artikelen opgenomen. De mededelingen en gebeurtenissen die hierin beschreven worden, kunnen van invloed zijn op de (internationale) vermogensmarkt. Lees deze artikelen en beantwoord de vragen:

artikel a**Chinezen sparen uit voorzorg**

In de opkomende economieën, zoals China en India, is de spaarzin toegenomen. Vooral sparen uit voorzorg is populair, omdat de overheid maar beperkt zorgt voor *sociale zekerheid* en uitgaven voor de gezondheid.

artikel c**Diensteneconomie**

Economieën worden steeds meer diensteneconomieën en dat is meer mensenwerk dan machinewerk.

artikel e**Overheid gaat groen**

De groene spaarder wordt in Nederland verwend met een extra belastingvoordeel, waardoor het netto rendement hoger ligt dan bij “gewone” spaarrekening.

artikel b**Barst in internetzeepbel**

Steeds meer bedrijven kampen door het inzakken van de aandelenkoersen met *overcapaciteit*. Die moet worden weggewerkt voordat er weer wordt geïnvesteerd.

artikel d**Consumentenvertrouwen neemt toe**

Consumenten geven aan meer duurzame consumptiegoederen te willen kopen nu de werkloosheid verder daalt.

artikel f**ICT goedkoper**

De prijs van investeringen in automatisering daalt de laatste jaren. In geld uitgedrukt zijn daardoor minder investeringsuitgaven nodig voor een gegeven investeringsvolume, aldus de bank Goldman Sachs.

- a) *Welke van bovenstaande bronnen heeft betrekking op de vraag naar of het aanbod van vermogen, of op beide? Licht je keuze kort toe.*

Hieronder staan vier figuren waarin veranderingen in vraag of aanbod op de vermogensmarkt worden weergegeven.

- b) *Geef van elk van de artikelen a t/m f aan welke figuur de gevolgen voor de (internationale) vermogensmarkt juist weergeeft. Plaats daartoe de juiste letters van de artikelen bij de juiste figuren (een artikel kan bij meer dan één figuur geplaatst worden).*
- c) *In welk(e) artikel(en) is sprake van een verandering in tijdsvoorkeur? Geef ook aan of de tijdsvoorkeur groter (meer positief) of kleiner is geworden.*

Fig. 1: artikel(en)

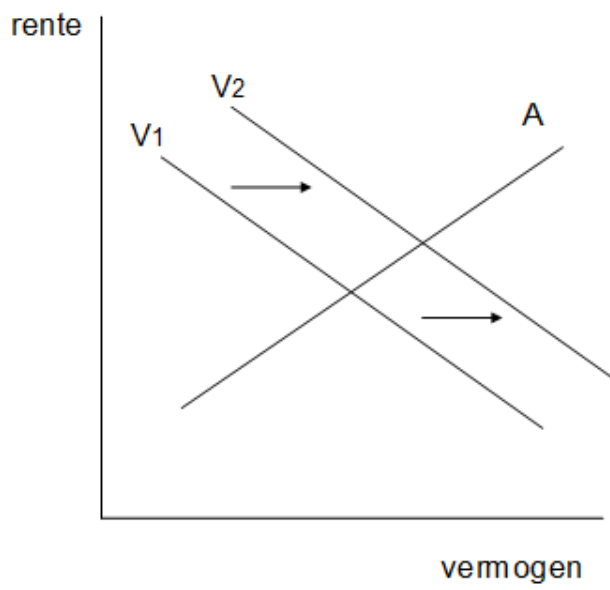

Fig. 2: artikel(en)

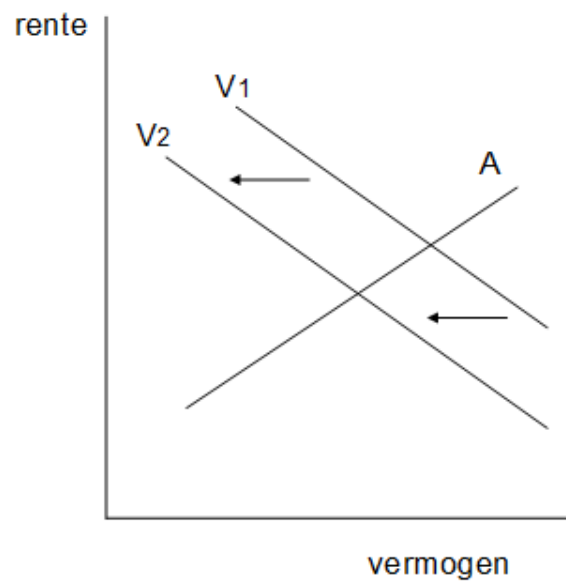

Fig. 3: artikel(en)

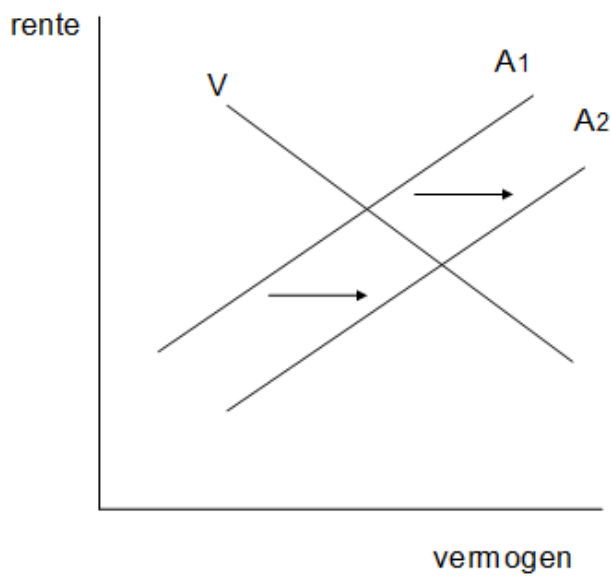
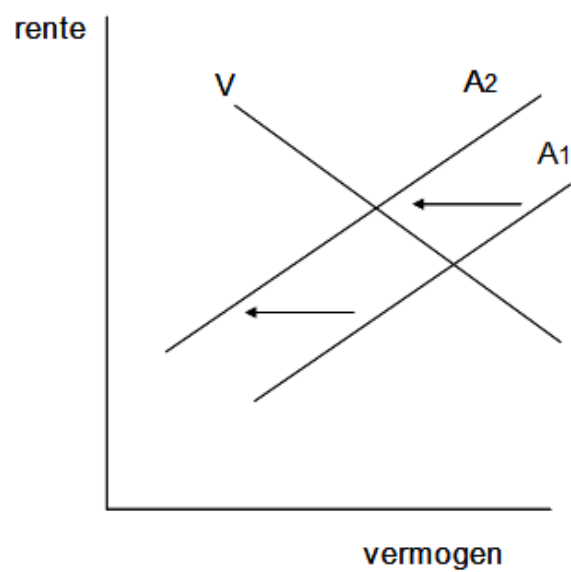

Fig. 4: artikel(en)

Opgave E3-11

Kredietverlening door banken kan worden bestudeerd met behulp van een zeer vereenvoudigde balans van een bank. Deze balans kan er als volgt uitzien:

Balans per 1 september 2010

activa		passiva	
Kas	3.200	Rekening courant	1.000
Tegoed (andere banken)	300	Spaargelden (<i>niet direct opeisbaar</i>)	2.000
		Schuld (andere banken)	500
Totaal	<u>3.500</u>	Totaal	<u>3.500</u>

a) *Wat verandert er aan de balans van deze "bank" als:*

- (1) iemand € 100 komt opnemen bij de balie? (2) iemand € 100 pint bij de eigen bank?
 (3) iemand € 100 pint bij een andere bank? (4) iemand € 100 overmaakt naar zijn spaarrekening bij dezelfde bank? (5) iemand € 100 overmaakt naar een andere bank?

De bank merkt dat niet alle klanten hun geld tegelijk komen ophalen. Bovendien nemen die klanten in het algemeen niet hun gehele tegoed op. Ze laten een deel staan op hun rekening omdat ze het niet in contanten nodig hebben. De bank heeft dus meer bankbiljetten in kas dan ze nodig heeft om uit te betalen. Het geld dat ze niet direct nodig heeft voor de 'dagelijkse opvragingen', kan de bank gaan uitlenen. De bank besluit € 2.000 aan bankbiljetten uit te gaan lenen aan klant A. De bank weet uit ervaring dat van elke € 1.000 aan rekening courant tegoed gemiddeld slechts € 250 wordt opgevraagd.

b) *Stel de balans van deze "bank" op, nadat de € 2.000 in contanten is uitgeleend aan klant A, uitgaande van de balans hierboven per 1 september 2010.*

De klanten die geld lenen, komen onder de post debiteuren te staan. (De bank heeft een vordering op hen die gelijk is aan de schuld die zij bij de bank hebben). In dit voorbeeld is voor € 2.000 uitgeleend. De klanten beschikken nu over € 2.000 geleend geld van de bank. Deze genoemde bank is niet de enige bank die geld uitleent. Uit het onderstaande blijkt dat kredietverlening door deze ene bank invloed heeft op kredietverlening van een tweede en een derde bank. Veronderstel dat klant A het geleende € 2.000 gebruikt om iets van klant B te kopen en contant te betalen. Klant B stort dit bedrag vervolgens bij een andere bank (Bank 2) op zijn rekening-courant. Ook deze bank beseft dat ze nu meer bankbiljetten in kas heeft dan nodig is om uit te betalen. Het geld dat ze niet direct nodig heeft kan ook Bank 2 weer gaan uitlenen. Stel dat Bank 2 € 1.500 gaat uitlenen aan klant C.

c) *Verwerk de bedragen in de balans van Bank 2 nadat er € 2.000 is gestort en daarvan vervolgens € 1.500 contant is uitgeleend aan klant C.*

Klant C betaalt met deze € 1.500 een aankoop bij klant D en deze stort het bedrag op zijn betaalrekening bij Bank 3. Ook deze bank besluit weer een gedeelte hiervan uit te lenen, bijvoorbeeld € 1.000. Dit proces zal zo verder gaan (vierde bank, vijfde bank ...). Iedere keer dat er geld wordt gestort bij een bank en die bank weer een lening verstrekt, wordt het totale bedrag aan uitgeleend geld groter. Dit proces is begonnen met € 3.000 aan kasgeld bij de eerste bank.

d) *Bereken hoeveel geld er nu naar aanleiding van dit voorbeeld uiteindelijk is uitgeleend in deze economie, waarbij we gemakshalve het proces laten stoppen na drie banken.*

Opgave E3-12

Uit het RD van 21 februari 1995:

“ING haalt autoverzekeringen in eigen huis”

ROTTERDAM,

ING heeft besloten de autoverzekeringen weg te halen bij Centraal Beheer ten gunste van de eigen dochter Nationale Nederlanden. Centraal Beheer loopt hierdoor bijna 2 miljard gulden aan premie-inkomsten mis. “We willen de premie in eigen huis houden. Het is onlogisch geld te betalen aan een ander concern”, aldus een ING-woordvoerder gisteren.

- a) *Leg uit dat er in bovenstaande tekst sprake is van concentratie.*
- b) *Welk voordeel biedt dit voor ING?*
- c) *Leg uit dat er in bovenstaande tekst sprake is van branchevervaging.*
- d) *Welk voordeel biedt dit voor ING?*
- e) *Maak een keuze:*
de ING-bank behoort tot de ... (meerdere antwoorden kunnen goed zijn).
 - 1) *algemene banken*
 - 2) *primaire banken*
 - 3) *secundaire banken*
 - 4) *institutionele beleggers*
 - 5) *pensioenfondsen**Motiveer je antwoord(en).*
- f) *Leg uit dat Centraal Beheer geen primaire bank, maar ook geen secundaire bank is.*
- g) *Tot welke soort financiële instellingen behoort Centraal Beheer wel?*

Iedere autobezitter is verplicht een WA-verzekering te hebben (WA = wettelijke aansprakelijkheid). Voor een extra zogenaamde CASCO-verzekering kan men zelf kiezen. De premie voor het WA deel van de verzekering is afhankelijk van het gewicht van de auto, de premie voor het CASCO deel is afhankelijk van de catalogusprijs van de auto. Een WA + CASCO-verzekering wordt ook wel een ‘All Risk’-verzekering genoemd.

- h) *Tegen welke risico's kan men zich door middel van een WA-verzekering indekken?*
- i) *Tegen welke risico's kan men zich door middel van een WA + CASCO-verzekering indekken?*

Opgave E3-13

We onderscheiden in de financiële wereld verschillende soorten banken.

- a) *Leg uit, waarom sommige banken wel geldscheppend vermogen hebben en andere banken niet.*

Er zijn slechts enkele instellingen die het vermogen hebben geldscheppend te zijn.

- b) *Noem de geldscheppende instellingen in Nederland.*
 c) *Geef de definitie van de term 'publiek'.*
 d) *Geef hieronder aan of er sprake is van een geldscheppende instelling of van publiek:*

*Philips
 Gemeente Best
 Het Heerbeeck College
 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 Provincie Drente
 ABN/AMRO
 Westland-Utrecht Hypotheekbank*

De Nederlandsche bank is de Centrale bank van Nederland.

- e) *Welke taken heeft De Nederlandsche Bank in de functie van Centrale bank? Licht deze taken toe.*

Naast de functie van Centrale bank heeft DNB nog drie andere functies.

- f) *Noem naast de functie van Centrale bank nog drie andere functies van DNB. Licht deze functies kort toe.*

Met de invoering van de Euro zijn de taken van DNB gewijzigd t.o.v. de situatie toen de gulden nog bestond. DNB had o.a. als taak de interne externe waarde van de gulden te bewaken.

- g) *Wat verstaan we onder de interne waarde van een munt?*
 h) *Waarom bewaakte De Nederlandsche Bank de interne waarde van de gulden?*
 i) *Wat verstaan we onder de externe waarde van een munt?*
 j) *Waarom bewaakte De Nederlandsche Bank de externe waarde van de gulden?*

Opgave E3-14

Gegeven is onderstaande balans van een algemene bank in miljoenen euro. Enkele bedragen ontbreken in deze balans.

DEBET		CREDIT	
<i>Vaste activa:</i>		<i>Eigen vermogen:</i>	
Gebouwen	300	Aandelenvermogen	?
Inventaris	30	Reserves	12
<i>Vorderingen:</i>		<i>Vreemd vermogen (lange termijn):</i>	
Debiteuren	200	Spaargeld (lang)	45
Tegoed bij Centrale Bank (DNB)	10	Termijndeposito's (lang)	18
<i>Financiële activa:</i>		<i>Vreemd vermogen (korte termijn):</i>	
Effecten	40	Rekening courant tegoeden	260
Valutategoeden	20	Kort spaargeld	5
<i>Liquide middelen:</i>		Korte termijndeposito's	2
Kas	?	Korte valutategoeden	3
		Voorschotten van Centrale Bank	15
	+		+
	670		670

Extra gegevens: 20% van het kort spaargeld is direct opeisbaar.
50% van de termijndeposito's zijn direct opeisbaar.

- Bereken het bedrag wat deze bank in kas heeft.
- Wat zijn debiteuren?
- Wat zijn crediteuren?
- Hoeveel bedraagt het eigen vermogen van deze bank?
- Wat zijn effecten?

Zowel op de debetzijde als op de creditzijde van deze balans staan valutategoeden.

- Welk verschil is er tussen de valutategoeden aan de debetzijde en die aan de creditzijde.
- Bereken het totaal van de direct opeisbare verplichtingen. Toon je berekening.
- Bereken het totaal van de dekkingsmiddelen. Toon je berekening.

$$\text{Dekkingspercentage} = \frac{\text{dekkingsmiddelen}}{\text{direct opeisbare verplichtingen}} \times 100\%$$

- Bereken het dekkingspercentage (op twee decimalen).
- Wat is de betekenis van de hierboven gevonden uitkomst?
- Waarom is het van belang dat DNB het dekkingspercentage bij banken berekend en controleert?

De hierboven gegeven balans is een balans van een algemene of primaire bank. De balans van een secundaire bank ziet er cijfermatig anders uit, omdat een secundaire bank geen geld kan scheppen.

- Wat kan er over de verhouding tussen dekkingsmiddelen en verplichtingen van een secundaire bank worden gesteld? Motiveer je antwoord.

Opgave E3-15

Een van de taken van DNB als Centrale bank was (voor de invoering van de euro) het handhaven van de interne en externe waarde van de gulden. In Nederland is begin 2001 het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie met ruim 4% gestegen.

- a) *Heeft de inflatie invloed op de interne waarde van een valuta? Motiveer je antwoord.*
- b) *Kan de inflatie ook invloed hebben op de externe waarde van een valuta? Motiveer je antwoord.*
- c) *Mogen wij op grond van de gegevens concluderen dat De Nederlandsche Bank er niet in geslaagd is de waarde van de gulden te stabiliseren? Motiveer je antwoord.*

Volgens de Wet Toezicht Kredietwezen is het mogelijk dat De Nederlandsche Bank ook toezicht houdt op instellingen die geen banken zijn, maar die wel op de geldmarkt optreden, zoals grote ondernemingen en verzekeringsmaatschappijen. Men spreekt in dit verband wel over 'near-banking'.

- d) *Verklaar de term 'near-banking'.*
- e) *Leg uit waarom het noodzakelijk geacht wordt dat De Nederlandsche Bank ook toezicht moet houden op de near-bankers?*

Voor de verandering van de Wet Toezicht Kredietwezen (in 1978) was de naam 'bank' niet beschermd, thans mag een niet bij De Nederlandsche Bank geregistreerde kredietmaatschappij zich geen 'bank' meer noemen.

- f) *Welke motivering zou hiervoor aangevoerd kunnen worden?*

Een van de belangrijkste bronnen van inkomsten voor banken zijn de winsten die zij maken op de valutamarkten. Banken hanteren daarbij voor klanten twee wisselkoersen; biedkoersen en laatkoersen. Ze hanteren bij elke transactie de voor hun gunstigste (winstgerichte) koers. Stel dat een gezin naar de V.S. op vakantie gaat. Het gezin wisselt voor het vertrek € 2.500 in dollars. Na afloop van de vakantie heeft het gezin nog \$ 300 over en wisselt die tegen euro's. De banken hanteren onderstaande:

	in euro	Biedkoers	Laatkoers
Amerikaanse Dollar		1,08096	1,10011

Provisie € 5 per transactie

- g) *Bereken hoeveel dollar het gezin ontvangt bij vertrek.*
- h) *Bereken hoeveel euro het gezin krijgt na de vakantie.*
- i) *Welk bedrag heeft de bank totaal aan deze transacties verdiend.*

Opgave E3-16

Uit de krant:

“Regering wil spoedig rem op groei van consumptief krediet”

DEN HAAG, november 1999

Volgens de Minister van Financiën moeten de maatregelen, die moeten leiden tot afname van de consumptieve kredieten, zo snel mogelijk ingaan. De minister wil de spaarzin stimuleren. In de huidige economie zijn de bestedingen gigantisch. De hoge bestedingen hebben voordelen maar ook nadelen.

a) *Wat verstaan we onder ‘consumptief krediet’?*

In de tekst wordt gesteld dat hoge bestedingen voordelen en nadelen hebben.

b) *Wat betekent een groei van het consumptief krediet voor de goederensfeer?*

c) *Waarom zou het kabinet het consumptief krediet willen afremmen? Motiveer je antwoord.*

Het beleid van de overheid en DNB moet op elkaar worden afgestemd.

d) *Waarom moet over het afremmen van consumptief krediet overleg worden gevoerd met De Nederlandsche Bank?*

e) *Waarom pleit de Minister van Financiën voor het bevorderen van de spaarzin?*

f) *Hoe kan het worden verklaard dat de bestedingen té expansief zijn, terwijl wij momenteel toch werkloosheid kennen?*

Inmiddels heeft de Nederlandse overheid al maatregelen genomen t.a.v. het consumptief krediet.

g) *Welke fiscale maatregel heeft de overheid de laatste jaren genomen t.a.v. consumptief krediet.*

Opgave E3-17

Op 20 juni 1994 daalden de koersen van de aandelen en de obligaties fors. Handelaren spraken van een “minikrach”. De belangrijkste oorzaak van deze keldering lag in de aanhoudende rentestijging.

- a) *Waardoor wordt de koers van effecten (aandelen en obligaties) in het algemeen bepaald?*
- b) *Leg uit dat de koersen van effecten kunnen dalen als gevolg van de rentestijging.*

Handelaren hoopten op slechts een tijdelijke inzinking. Daarbij wezen zij op de oorzaak van de stijgende rente, namelijk de aantrekkende conjunctuur. Een aantrekkende conjunctuur betekent dat er economisch gezien een opleving is. Hierdoor zou het met de bedrijven beter kunnen gaan in de toekomst. Dan kunnen ook de aandelen in de toekomst in waarde weer stijgen.

- c) *Leg uit dat een aantrekkende conjunctuur een rentestijging veroorzaakt.*

De keldering op 20 juni 1994 was vooral sneu voor de particuliere beleggers die aandelen KPN kochten. Dit fonds werd pas sinds 13 juni 1994 via de Effectenbeurs verhandeld. De uitgiftekoers van KPN was f 50,50. Op 20 juni, een week later dus, was de koers gezakt naar f 47,70.

- d) *Hoeveel procent lag de koers van KPN op 20 juni 1994 onder de uitgiftekoers? Rond af op twee decimalen.*
- e) *Wat voor een soort een bedrijf is KPN?*

Dwars door alle ontwikkelingen heen, speelde tevens de ontwikkeling van de dollarkoers. Het vertrouwen in de Amerikaanse geldeenheid lijkt volledig zoek. Deskundigen verwachten dat de dollar het komende jaar zeker 10 procent in koers zal zakken. Hierdoor wordt het vertrouwen in de Amerikaanse economie kleiner, en daarmee ook de vraag naar aandelen. Ook hierdoor dalen de koersen van de aandelen.

- f) *Bedenk een mogelijke oorzaak van een kleiner vertrouwen in de dollar.*

Valutaspeculanten, die dollars in bezit hebben, kunnen de koers van de dollar aanmerkelijk beïnvloeden.

- g) *Zal door hun gedrag de koers van de dollar in juni 1994 verder gaan dalen of juist gaan stijgen? Verklaar je antwoord.*

Opgave E3-18

Uit het RD van 1 maart 1995:

“Stijging woninghypotheken”

UTRECHT,

Vorig jaar is het aantal afgesloten woninghypotheken opnieuw toegenomen. Het aantal groeide van 334.000 transacties in 1993 tot 415.000 transacties in 1994, een stijging van ... procent. De vraag naar koopwoningen is dan ook fors gegroeid in 1994 en daarmee helaas ook de prijs. De gemiddelde prijs van een koopwoning steeg in 1994 met 22 procent.

- a) *Met hoeveel procent (2 decimalen) is het aantal hypothecaire transacties in 1994 gegroeid t.o.v. 1993?*
- b) *Bedenk of het totale bedrag dat aan hypotheken in 1994 verstrekt is met hetzelfde percentage zal zijn gegroeid.*
- c) *Bereken de procentuele stijging van het totale bedrag dat in 1994 aan hypotheken verstrekt is in Nederland met behulp van onderstaande formule:*

$$\text{Index hypotheekbedrag} = \frac{\text{index transacties} \times \text{index woningprijs}}{100}$$

De gevolgen voor de vraag naar hypotheken, blijkt uit het NRC van 1 maart 1995:

“Banken duwen woningrente boven de 8%”

De rentetarieven voor hypotheken gaan over de hele linie omhoog. De grootste geldgevers voor woninghypotheken verhogen met ingang van vandaag of morgen hun rente. Hieruit blijkt dat de kapitaalmarkt steeds krappere wordt. Het rondje renteverhogingen werd gisteren gestart door de Postbank, die een verhoging van 0,3 procentpunt afkondigde. Rabobank, marktleider op de woninghypotheekmarkt, verhoogt eveneens de tarieven. Andere banken volgden.

In het voorgaande artikel wordt gesproken over de kapitaalmarkt. Op de kapitaalmarkt wordt geld uitgeleend voor een periode langer dan twee jaar. Indien geld voor een kortere tijd wordt uitgeleend, behoort de transactie tot de geldmarkt.

- d) *Wat wordt bedoeld met ‘geldgevers’ in de tekst?*
- e) *Leg uit dat de hypotheekmarkt tot de kapitaalmarkt behoort.*
- f) *Bedenk nog een andere soort lening die tot de kapitaalmarkt behoort.*
- g) *Leg uit wat een ‘krappere’ kapitaalmarkt is.*
- h) *Wat is de oorzaak van de krappere kapitaalmarkt in 1995?*
- i) *Wat is de invloed van een krappe geldmarkt op de rentestand? Motiveer je antwoord.*

In september 1995 liet het zich aanzien dat de hogere rente van begin het jaar slechts een tijdelijk karakter vertoonde, een forse rentedaling heeft zich weer ingezet.

- j) *Bedenk twee mogelijke oorzaken van de rentedaling in de tweede helft van 1995.*

Opgave E3-19

Uit de NRC van 19 januari 1995:

“Vendex deze zomer naar effectenbeurs”

AMSTERDAM,

Vendex International, het grootste familiebedrijf dat vooral bekend is als eigenaar van Vroom & Dreesmann, gaat na tien jaar aarzelen deze zomer naar de effectenbeurs. Vendex overkoepelt verder een breed scala van bedrijven in de detailhandel, zoals o.a. Edah, Konmar, Kijkshop en Kien. De plaatsing van aandelen Vendex wordt één van de grootste beurstransacties uit de geschiedenis. Vendex is op de beurs minimaal 2,5 miljard gulden waard. Vendex wil op de beurs geen nieuw kapitaal aantrekken, maar de ruim 700 huidige aandeelhouders de gelegenheid geven hun bezit te verkopen. De aandelen zijn nu nog overwegend in handen van de derde en vierde generatie van de oprichtersfamilies. Vendex wil geen nieuw kapitaal aantrekken en zal geen nieuwe aandelen uitgeven.

Aandelen worden verhandeld op de effectenbeurs te Amsterdam. Een aandeel is een bewijs van deelname in het kapitaal van een onderneming. De houder van een aandeel is voor een stukje mede-eigenaar van de onderneming waarin hij zijn geld heeft gestoken. Als hij wil, kan hij zijn aandeel verkopen. In het geval van Vendex waren de aandelen tot de zomer van 1995 hoofdzakelijk in handen van de families Vroom en Dreesmann. Tot die tijd was het voor het Nederlandse publiek onmogelijk mede-eigenaar te zijn van Vendex: de aandelen circuleerden in besloten kring. Wanneer de families hun aandelen verkopen via de effectenbeurs hebben zij niet meer alle zeggenschap in Vendex. Het eigendom (en de zeggenschap) gaat immers over naar degenen die de aandelen kopen. Het voordeel echter van de verkoop is dat de families geld voor de aandelen krijgen, dat ze kunnen besteden.

- a) *Wat is een aandeel?*
- b) *Bedenk waarom de families Vroom en Dreesmann tien jaar geaarzeld hebben om via de effectenbeurs de aandelen te verkopen.*
- c) *Wat is voor hun het voordeel (een deel van) de aandelen te verkopen?*
- d) *Vul de woorden vrager / aanbieder in:*
De effectenbeurs kan een markt genoemd worden, omdat er sprake is van twee partijen; de verkoopt zijn waardepapier aan de
- e) *In welk geval zou Vendex nieuwe aandelen uitgeven?*
- f) *Verwacht je - gezien het voorafgaande - dat Vendex na de zomer van 1995 investeringen zal plegen.*
- g) *Wat is de huidige koers van de aandelen Vendex? Waar heb je dit gevonden.*

Opgave E3-20

In de economie onderscheiden we vier productiefactoren: arbeid, natuur, kapitaal en management.

a) *Welke van deze vier is een afgeleide van een andere productiefactor? Leg uit waarom.*

De laatste decennia heeft zich de productiefactor arbeid sterk veranderd m.b.t. deeltijd werk, participatiegraad, arbeidstijd, scholingsgraad.

b) *Wat gebeurt er met de werkgelegenheid in personen door meer deeltijd werk? Motiveer je antwoord.*

c) *Wat gebeurt er met de productiecapaciteit door de toename van de participatiegraad.*

d) *Wat gebeurt er met de arbeidsproductiviteit door een stijgende scholingsgraad van de beroepsbevolking? Motiveer je antwoord.*

Ook de productiefactor natuur verandert sterk; zo worden minerale grondstoffen steeds schaarser. Wel proberen we duurzaam te produceren.

e) *Hoe merken we als consument dat grondstoffen schaarser worden? Motiveer je antwoord.*

f) *Wat verstaan we onder duurzaam produceren?*

Kapitaal is een belangrijke productiefactor. Kapitaalgoederen worden onderverdeeld in vaste en vlottende kapitaalgoederen.

g) *Maak een keuze:*

De voorraad eindproducten is voor een winkelier vast/vlottend kapitaalgoed. Motiveer je antwoord.

h) *Maak een keuze:*

De voorraad winbare aardgas in Waddenzee hoort tot de productiefactor natuur/kapitaal. Motiveer je antwoord.

i) *Maak een keuze:*

De voorraad aardolie in de opslagtanks van SHELL behoort tot de productiefactor natuur/kapitaal. Motiveer je antwoord.

j) *Wat is het verschil tussen mechanisering en automatisering?*

k) *Vul in:*

Het verbeteren van de manier van produceren noemen we met een woord ?

De ondernemer brengt de natuur, arbeid en kapitaal bijeen om te produceren. De voordelen (winst) of de nadelen (verlies) komen voor zijn rekening.

l) *Vul in:*

De ondernemer levert de productiefactor?

Opgave E3-21

De productiecapaciteit van een land verandert door veranderingen in de kwaliteit en kwantiteit van de productiefactoren.

- a) *Wat verstaan we onder de productiecapaciteit van een land?*
- b) *Leg uit hoe de kwaliteit van productiefactoren de productiecapaciteit beïnvloed.*
- c) *Leg uit hoe de kwantiteit van productiefactoren de productiecapaciteit beïnvloed.*
- d) *Leg uit dat de productiecapaciteit niet automatisch hoeft te stijgen als de beroepsbevolking stijgt.*

Bij investeringen wordt een onderscheid gemaakt tussen diepte- en breedte-investeringen.

- e) *Wat verstaan we onder investeren?*
- f) *Kunnen gezinnen investeren? Motiveer je antwoord.*
- g) *Maak een keuze:
Diepte-investeringen hebben betrekking op de kwaliteit/kwantiteit van de productiefactor kapitaal. Motiveer je antwoord.*
- h) *Maak een keuze:
Breedte-investeringen hebben betrekking op de kwaliteit/kwantiteit van de productiefactor kapitaal. Motiveer je antwoord.*

De invloed van diepte-investeringen is het duidelijkste merkbaar; ze hebben zelfs invloed op de kwaliteit van de productiefactor arbeid.

- i) *Welke invloed hebben diepte-investeringen in het algemeen op de arbeidproductiviteit? Verklaar je antwoord.*
- j) *Geef een voorbeeld waarbij door diepte-investeringen hogere eisen worden gesteld aan de kwaliteit van de productiefactor arbeid.*
- k) *Geef een voorbeeld waarbij door diepte-investeringen lagere eisen worden gesteld aan de kwaliteit van de productiefactor arbeid.*

Opgave E3-22

De Kamer van Koophandel heeft voor Midden- en Noordzeeland een overzicht gemaakt van de bedrijvigheid. Dit overzicht is hieronder afgedrukt en betreft eind 1992. De beroepsbevolking van Zeeland was toen 76.220 personen. Gegeven is voorts nog, dat er eind 1992 in totaal 12.000 vestigingen (van bedrijven) waren.

Sector:	vestigingen:	werkzame personen:
Agrarische sector	4,7%	3,6%
Industrie	6,5%	30,5%
Bouw	6,5%	12,3%
Dienstverlening	53,0%	31,8%
Overig	29,3%	21,8%
Totaal	+ 100,0%	+ 100,0%

De sector dienstverlening is arbeidsintensief. Een onjuiste omschrijving van het woord arbeidsintensief is: er werken veel arbeiders in deze sector.

- a) *Wat is dan wel de juiste omschrijving van het woord 'arbeidsintensief'?*
- b) *Bereken voor de sector dienstverlening het aantal werkzame personen per vestiging aan het eind van 1992. Rond af op één decimaal.*

De sector dienstverlening is de grootste sector in Zeeland. Dat komt, omdat tot deze sector zowel de quartaire- als de tertiaire dienstverlening behoort. De quartaire dienstverlening zijn de overheidsdiensten. De tertiaire dienstverlening is de dienstverlening door bedrijven

- c) *Bedenk een voorbeeld van quartaire dienstverlening.*
- d) *Bedenk een voorbeeld van tertiaire dienstverlening.*
- e) *Wat is het belangrijkste verschil tussen de tertiaire en quartaire sector.*

Vanwege de sterke stijging van de werkloosheid in Zeeland, hebben de Gedeputeerde Staten van Zeeland de noodklok geluid. Zij vragen de Rijksoverheid om actieve steun. De overheid zou de investeringen in Zeeland moeten bevorderen.

- f) *Zouden de Gedeputeerde Staten hierbij denken aan diepte- of aan breedte-investeringen? Motiveer je antwoord.*

Opgave E3-23

Werknemers bij de drukkerij 'Printout' verdienen gemiddeld een maandloon van € 3.000 bruto. Over dit loon moet de werknemer gemiddeld € 1.050 aan loonbelasting en sociale premies betalen. Dit is de zogenaamde loonheffing. Printout heeft 20 werknemers in dienst. Voor elke werknemer moet Printout gemiddeld per maand € 400 aan sociale premies afdragen. Dit is het zogenaamde werkgeversdeel van de sociale premies.

- a) *Hoe groot is het (gemiddelde) nettoloan per werknemer?*
- b) *Hoeveel procent loonheffing moet een werknemer gemiddeld afdragen over zijn brutoloan?*
- c) *Bereken de totale loonkosten van Printout per maand.*

De werknemers van Printout krijgen een bruto loonsverhoging van 5 procent. Aan loonheffing moeten zij nog steeds hetzelfde percentage betalen. Deze loonstijging was gedeeltelijk bedoeld ter compensatie van de inflatie van 3 procent. Het is echter niet altijd vanzelfsprekend dat werknemers na een loonstijging een zelfde percentage belasting en sociale premies betalen.

- d) *Leg uit dat het niet vanzelfsprekend is, dat de werknemers na de loonstijging nog steeds eenzelfde percentage loonheffing betalen.*
- e) *Bereken de reële brutoloanstijging in procenten (2 decimalen).*
- f) *Bereken de reële nettoloanstijging zo nauwkeurig mogelijk (2 decimalen), als de werknemers na de loonstijging nog steeds eenzelfde percentage loonheffing betalen.*

Printout heeft te maken met variabele kosten (afhankelijk van de productiehoeveelheid) en constante kosten (onafhankelijk van de productiehoeveelheid). Om de kosten te drukken overweegt Printout bedrijfstijdverlenging toe te passen.

- g) *Worden hierdoor de variabele- of de constante kosten per product kleiner? Met andere woorden: Dalen de GVK (= gemiddelde variabele kosten), of dalen de GCK (= gemiddelde constante kosten)?*
- h) *Noem twee mogelijke manieren van bedrijfstijdverlenging.*

Opgave E3-24

Een producent van computersoftware verhoogt zijn prijs met 5%. Als reactie daarop neemt de omzet met 3% af.

- a) *Bereken met hoeveel procent zijn afzet is gedaald. Op 1 decimaal.*

Opgave E3-25

De productie van een kaasfabrikant neemt met 5% toe. Hiervoor moet hij 2% extra arbeidskracht inhuren.

- a) *Bereken de procentuele verandering van de arbeidsproductiviteit. Op 2 decimalen.*

Opgave E3-26

De arbeidsproductiviteit in een productiebedrijf is het afgelopen jaar met 6% gestegen. De hoeveelheid geproduceerde goederen nam met 4% toe.

- a) *Bereken op 2 decimalen de procentuele verandering van de werkgelegenheid in dit bedrijf.*

Opgave E3-27

De werkgelegenheid in een bedrijf stijgt 3 jaar lang jaarlijks met 2%. De hoeveelheid geproduceerde goederen neemt in deze periode jaarlijks met 4% toe.

- a) *Bereken op 1 decimaal de procentuele verandering van de arbeidsproductiviteit na deze 3 jaren.*

Opgave E3-28

Het Amerikaanse Aannemersbedrijf BAX is een bedrijf met 60 werknemers. Het bedrijf is gespecialiseerd in de bouw van prefab-woningen. Jaarlijks verkoopt BAX vijftig huizen voor \$ 100.000 per stuk. De vraag naar het product is groter dan BAX kan produceren. Het bedrijf maakt \$ 2 mln. kosten voor grondstoffen, hulpstoffen (zoals o.a. stenen en cement) en diensten van derden. De normale werktijd bij BAX is 40 uur per week gedurende 48 weken per jaar. De gemiddelde loonkosten zijn \$ 40.000 per werknemer per jaar.

a) Vul kolom 1 van de tabel in.

De economie is voortdurend in beweging. Zo is de inflatie 2,5%. De arbeidsproductiviteit in het bedrijf stijgt met 2%. Als gevolg hiervan eisen de werknemers van BAX een salarisverhoging van totaal 4,5%. Hun eisen zijn gebaseerd op een prijscompensatie van 2,5% in verband met de inflatie plus een initiële loonstijging van 2% in verband met de stijging van hun productie.

BAX wil stap voor stap de consequenties van deze ontwikkelingen onderzoeken

b) Vul de kolommen 2 t/m 5 van de tabel in.

	1	2	3	4	5
	Uitgangssituatie	Na prijsstijging	Na stijging van prijzen én productiviteit	Na betaling van prijscompensatie (2,5%)	Na betaling van prijscompensatie en initiële loonstijging (4,5%)
Opbrengst verkopen					
- grond en hulpstoffen					
Productie resultaat					
- Loonkosten					
Winst					

Bereken onderstaande percentages op twee decimalen nauwkeurig.

	1	2	3	4	5
	Uitgangssituatie	Na prijsstijging	Na stijging van prijzen én productiviteit	Na betaling van prijscompensatie	Na betaling van prijscompensatie en initiële loonstijging
Loonaandeel in de productie					
Winsttaandeel in de productie					